

บทที่ 2

บททั่วไป

1. หลักการค้นหาความจริงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาที่ปรากฏในมาตรานี้ ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในทางระบบกฎหมายสากล โดยโจทก์จะต้องสืบให้เห็นโดยปราศจากความสงสัยตามสมควร (Proof beyond reasonable doubt) ว่าจำเลยกระทำความผิดจริง แต่ทั้งนี้การศาลที่จะทราบข้อเท็จจริงจนปราศจากความสงสัยตามสมควร (Reasonable Doubt) ว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องจริงดังกล่าว ศาลจะต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานในคดีนั้น ทั้งนี้ การที่ศาลจะได้ข้อเท็จจริงมาประกอบการวินิจฉัยนั้นอาจได้มาโดยวิธีการหลายวิธี เช่น ข้อเท็จจริงจากคำฟ้อง คำให้การ จากพยานหลักฐานประเภทต่างๆ หรือจากการที่ศาลแสวงหาข้อเท็จจริงเอง

สำหรับการค้นหาความจริงประเทศไทยในอดีตถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดและเป็น “กรรม (Object)” ของกระบวนการยุติธรรมจนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ดังกล่าวนี้ใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างทารุณโหดร้ายโดยการทรมานแบบต่างๆ เช่น ดำน้ำ ลุยไฟ ตอกเล็บ เขียนตี ฯลฯ ที่เรียกว่า “อาญาจารีตนครบาล” ต่อมาจึงได้มีพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามอาญาจารีตนครบาล ร.ศ.115 ออกมาใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2439 เป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปสู่ยุคใหม่เป็นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ผู้ต้องหาถือเป็น “ประธาน (Subject)” ของ

กระบวนการยุติธรรม ซึ่งแนวโน้มนี้ใช้ตลอดมาจนปัจจุบันและการพิสูจน์ดังกล่าวต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นปัจจัยสำคัญ¹

ในส่วนของกฎหมายพยานหลักฐานในคดีอาญาของประเทศไทยได้มีการนำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลมอยู่หลายเรื่อง² กล่าวคือ หน้าที่ทั้งหมดในการเสนอพยานหลักฐานจะตกแก่คู่ความในการดำเนินคดี และคู่ความมีโอกาสที่จะอ้างและสืบพยานกันอย่างเต็มที่ การซักถามพยานบุคคลของคู่ความที่อ้างพยานนั้นๆ จะเริ่มด้วยการซักถามซึ่งมีเงื่อนไขว่าจะใช้คำถามในลักษณะถามนำไม่ได้ จากนั้นทนายความของคู่ความฝ่ายตรงข้ามจะถามพยานนั้นโดยสามารถที่จะใช้คำถามนำได้ และสุดท้ายทนายความฝ่ายที่อ้างพยานมีสิทธิที่จะถามตึงพยานนั้นได้³ ทำให้คู่คล้ายกับว่าศาลทำหน้าที่เป็นเพียงกรรมการและต้องวางเฉยในการพิพากษาตัดสินคดีเหมือนกับศาลในระบบการค้นหาคความจริงแบบต่อสู้กันเท่านั้น ทั้งๆ ที่ความจริงแล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเองก็ได้ให้อำนาจศาลในการลงมาตรวจสอบความจริงเองด้วยพอสมควร⁴ และที่เด่นชัดที่สุดเห็นจะเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 235 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ในระหว่างพิจารณา เมื่อเห็นสมควร ศาลมีอำนาจถามโจทก์จำเลยหรือพยานคนใดก็ได้” แต่อย่างไรก็ตามศาลในประเทศไทยยังไม่ได้ใช้บทบาทที่กฎหมายให้ไว้มากนัก โดยปกติศาลจะวางตัวเป็นกลาง ไม่สอดเข้าแทรกถามพยานโดยไม่จำเป็น ศาลจะไม่เรียกพยานมาสืบเองโดยเฉพาะในคดีแพ่งศาลจะไม่เข้าไปช่วยถามพยานให้ฝ่ายใดเลย ในคดีอาญาศาลอาจช่วยถามพยานให้จำเลย แต่ศาลจะไม่ช่วยซักถามพยานโจทก์ โดยถือหลักว่าเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย ศาลจะไม่ช่วยถามพยานโจทก์ให้จำเลยได้รับโทษ ถ้าโจทก์นำสืบพยานหลักฐานไม่สิ้นสงสัยตามสมควรศาลก็จะยกฟ้อง และศาลยังถือเคร่งครัดว่าถ้าฟ้องโจทก์เคลือบคลุม ศาลจะยกฟ้องเสมอ วิธีปฏิบัติเช่นนี้เป็นที่ยอมรับจนถือได้ว่าเป็นนิติประเพณี ผู้พิพากษาคคนใดปฏิบัติแตกต่างแม้ว่าจะมีกฎหมายให้อำนาจก็ตาม ก็จะเป็นที่

¹ เว้นแต่กรณีที่จำเลยรับสารภาพศาลก็จะพิพากษาลงโทษได้โดยไม่ต้องสืบพยานก็ได้ แต่ต้องเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำไม่ถึงห้าปี โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคหนึ่ง

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117

⁴ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 วรรคท้าย 87 วรรคท้าย 89 วรรคท้าย หรือมาตรา 119 เป็นต้น

ครหาว่าวางตัวไม่เป็นกลาง⁵ ทำให้ในทางปฏิบัติศาลมักจะไม่พยายามใช้อำนาจในการค้นหาความจริงของตนเอง⁶

2. ความสัมพันธ์ระหว่างพยานหลักฐานกับการค้นหาความจริง

พยานหลักฐาน หมายความว่าถึง สิ่งใดๆ ก็ตามที่มีคุณสมบัติสามารถที่จะชี้บ่งหรือสื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงหรือความไม่เป็นจริง ในปัญหาที่พิพาทกันในทางอรรถคดีได้⁷ โดยในทางตำราเราสามารถมีวิธีแบ่งพยานหลักฐานได้หลายวิธีเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเพื่อประโยชน์ในการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะแบ่งประเภทของพยานหลักฐานโดยอาศัยวิธีการนำพยานหลักฐานเข้าสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยแบ่งออกได้เป็น พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ

(ก) พยานบุคคล หมายความว่า บุคคลที่มาเบิกความต่อศาลถึงข้อเท็จจริงที่ตนได้ประสบพบเห็นหรือทราบมา พยานบุคคลไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายในคดีเสมอไป บุคคลอื่นที่รู้เห็นเหตุการณ์นั้นโดยบังเอิญหรือบุคคลที่มีหน้าที่ในการปราบปรามจับกุมผู้กระทำความผิด เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ก็ถือเป็นพยานบุคคลด้วยทั้งสิ้น

(ข) พยานเอกสาร หมายความว่า ข้อความใดๆ ในเอกสารที่มีการอ้างความหมายของข้อความนั้นเป็นพยาน

⁵ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2549), น. 8 และดังที่ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการได้บัญญัติไว้ในข้อ 9 ว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่า การนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐาน หรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง”.

⁶ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), น. 63.

⁷ จรัญ ภัคดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิรัชการพิมพ์, 2549), น. 55.

(ค) พยานวัตถุ หมายความว่า วัตถุสิ่งของที่คู่ความอ้างเป็นพยาน เช่น ศพ ยาเสพติด กระสุนปืน หรือบาดแผลที่ถูกทำร้าย เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการอ้างสถานที่ให้ศาลตรวจด้วย

2.1 ความสำคัญของพยานบุคคลต่อการค้นหาความจริง⁸

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วพยานหลักฐานมีทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ แต่ในคดีอาญาส่วนใหญ่จำเป็นต้องมีพยานบุคคลมาสืบยืนยันถึงสิ่งที่ตนรู้เห็นมาให้ปรากฏ เพราะในคดีอาญาประมาณร้อยละ 90-95 ล้วนเป็นปัญหาข้อเท็จจริง⁹ ดังนั้นพยานบุคคลจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในคดีนั้นเข้าด้วยกัน อีกทั้งแม้ในคดีนั้นจะมีทั้งพยานเอกสารและพยานวัตถุก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วพยานบุคคลก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องมานำสืบเพื่อนำพยานเอกสารหรือพยานวัตถุเข้าสู่วินิจฉัยพิจารณาหรือนำสืบอธิบายความตามเอกสารหรือวัตถุนั้น นอกจากนั้นการดำเนินคดีอาญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยจะเน้นไปที่พยานบุคคล (Witness) เป็นสำคัญยิ่งกว่าพยานหลักฐานชนิดอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพยานบุคคลทั้งสิ้น เช่น ฆ่าคนตาย ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ อนาคตาย ข่มขืนกระทำชำเรา ฯลฯ เป็นต้น¹⁰

สาเหตุที่ต้องมีการคุ้มครองการได้มาซึ่งความจริงจากพยานบุคคล มีดังต่อไปนี้

2.1.1 ความเปลี่ยนแปลงได้ง่ายของพยานบุคคล

พยานบุคคลมีลักษณะที่แตกต่างจากพยานหลักฐานประเภทอื่นๆ โดยจะเห็นได้ว่าพยานหลักฐานประเภทอื่น ไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสารหรือพยานวัตถุจะอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ของรัฐในระหว่างการพิจารณาของศาล เช่น ยาเสพติด เมื่อมีการตรวจพิสูจน์แล้วจะมีการเก็บรักษาโดยเจ้าพนักงาน รวมทั้งสภาพทางกายภาพก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่

⁸ช่อทิพย์ สุขเนาวรัตน์, “การคุ้มครองพยานตาม พ.ร.บ. คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น. 39.

⁹สุพจน์ หน่อคำ, “บทบาทของตำรวจกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา,” (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), น. 22.

¹⁰ วันชัย ศรีนวลนัด, “การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา,” รายงานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2540), น. 42.

สำหรับพยานบุคคลซึ่งกฎหมายจะให้ความสำคัญต่อการเบิกความในชั้นพิจารณา เนื่องจากเขามีฐานะเป็นเป็น “มนุษย์” คนหนึ่งอาจได้รับผลกระทบจากเหตุต่างๆ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็นการถูกขัดขวางจากผู้ต้องหาในรูปแบบต่างๆ เช่น การข่มขู่ หรือการให้อามิสสินจ้าง หรือแม้แต่ความทรงจำของตัวเอง

2.1.2 เป็นการคุ้มครองกระบวนการยุติธรรม

กล่าวคือ พยานบุคคลถือเป็นกลไกหนึ่งที่จะนำไปสู่การค้นหาความจริงและสร้างความยุติธรรมให้สังคม ดังนั้นการคุ้มครองการได้มาซึ่งพยานบุคคลจึงเท่ากับเป็นการคุ้มครองกระบวนการยุติธรรมไปด้วยนั่นเอง

2.1.3 เป็นการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ

เฉพาะการคุ้มครองพยานบุคคลจากการถูกทำร้าย หรือข่มขู่ นั้น ถือได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็คือ การดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุขและปลอดภัยจากภัยอันตรายที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายประการหนึ่ง

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าพยานบุคคลเป็นพยานหลักฐานประเภทที่สำคัญที่สุดในการค้นหาความจริงในแต่ละคดี แต่กลับเป็นพยานหลักฐานที่ถูกเปลี่ยนแปลงได้ง่ายที่สุดเช่นกัน เนื่องจากพยานบุคคลนั้นเป็น “มนุษย์” ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วย่อมมีอารมณ์และความรู้สึกซึ่งจะมีผลกระทบต่อการให้ความจริงในคดีเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาในหัวข้อที่เกี่ยวกับการคุ้มครองการได้มาซึ่งพยานบุคคลเป็นสำคัญ

2.2 ขั้นตอนทางกฎหมายที่จะได้พยานบุคคลมาให้ข้อเท็จจริง

กระบวนการขั้นตอนทางกฎหมายเพื่อจะได้พยานบุคคลมาให้ข้อเท็จจริงมีดังต่อไปนี้

2.2.1 ชั้นพนักงานสอบสวน

เมื่อพนักงานสอบสวนทราบว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น หากคดีนั้นเป็นคดีความผิดอาญาแผ่นดิน พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่จะต้องสอบสวนคดีอาญาทุกกรณีโดยไม่จำเป็นต้องรอให้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษก่อน แต่หากคดีนั้นเป็นความผิดอันยอมความได้

พนักงานสอบสวนก็จะต้องรอให้มีการร้องทุกข์ตามระเบียบเสียก่อน¹¹ และเมื่อผลของการสอบสวนทราบว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วนั้น พนักงานสอบสวนก็จะต้องดำเนินการเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหานั้นมาฟ้องร้องต่อไป ทั้งนี้ เมื่อพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปพนักงานสอบสวนก็จะเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ¹² ได้แก่ พยานเอกสาร พยานวัตถุ และรวมถึงพยานบุคคลด้วย

ในส่วนของพยานบุคคล หากพนักงานสอบสวนเห็นว่าบุคคลในที่จะสามารถให้ถ้อยคำที่เป็นประโยชน์แก่คดีได้ พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจออก “หมายเรียก” บุคคลนั้นให้มาเพื่อถามปากคำในฐานะพยานบุคคลได้¹³ และหากบุคคลนั้นไม่มาตามหมายเรียกดังกล่าวก็就会有ความผิดฐานขัดขืนคำสั่งบังคับให้มาให้ถ้อยคำ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168¹⁴ หรือหากบุคคลที่ได้รับหมายเรียกนั้นมาตามหมายเรียก แต่ไม่ยอมให้ถ้อยคำก็จะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 169¹⁵ อย่างไรก็ตามหากบุคคลที่ถูกหมายเรียกนั้นเป็นผู้ต้องหาเอง แต่ไม่ยอมไปให้การ¹⁶ หรือไปแต่ไม่ยอมให้การ¹⁷ ก็ไม่มีความผิดทั้งสองมาตรา¹⁸

เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าพยานหลักฐานในคดีนั้นครบถ้วนและเห็นควรสั่งฟ้อง พนักงานสอบสวนจะส่งความเห็นควรสั่งฟ้องพร้อมกับสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ¹⁸

¹¹ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง

¹² โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

¹³ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133

¹⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168 “ผู้ใดขัดขืนคำสั่งบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

¹⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 169 “ผู้ใดขัดขืนคำสั่งบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้ส่งหรือจัดการส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด ให้สถาบัน ให้ปฏิญาณ หรือให้ให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1341/2506

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1954/2515

¹⁸ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141

2.2.2 ชั้นพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการจะเป็นผู้ตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ปรากฏนั้นพอเชื่อถือได้หรือไม่ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงและใครเป็นผู้กระทำ ถ้าเชื่อก็เสนอคดีฟ้องต่อศาลและดำเนินคดีต่อไปจนถึงที่สุด แต่ถ้าไม่เชื่อก็สั่งไม่ฟ้อง ปล่อยผู้ต้องหาไป หรือถ้าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานยังไม่แน่ชัด พนักงานอัยการก็อาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือเรียกพยานไปซักถามเพื่อให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้นก็ได้¹⁹ อย่างไรก็ตามในคดีปกติพนักงานอัยการจะมีบทบาทเพียงพิจารณาพยานหลักฐานที่มีปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวน หรือพยานที่สั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม หรือพยานที่เรียกมาซักถามเท่านั้น จะเห็นได้ว่าในชั้นตอนนี้พนักงานอัยการไม่มีโอกาสได้นำสืบพยานบุคคลหรือพบเห็นบุคคลที่เป็นพยานในคดีเลย คงพิจารณาเฉพาะจากบันทึกคำให้การพยานบุคคลที่พนักงานสอบสวนจัดทำไว้ในสำนวนการสอบสวน ยกเว้นกรณีเรียกพยานมาเพื่อซักถามเท่านั้น

2.2.3 ชั้นศาล

หลังจากที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีและนำคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว บทบาทหรืออำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการจะเป็นคู่ความในฐานะโจทก์เข้าทำการพิสูจน์ความผิดของจำเลยโดยอาศัยพยานหลักฐานต่าง ๆ เป็นเครื่องพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏต่อศาล ในชั้นตอนนี้พนักงานอัยการจะต้องยื่นบัญชีระบุพยานเพื่อแสดงต่อศาลว่าตนมีพยานหลักฐานอะไรบ้างที่จะนำมาสืบในคดี

ในกรณีที่พยานหลักฐานนั้นเป็นพยานบุคคลก็จะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- (1) ต้องเป็นพยานบุคคลที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้²⁰ ดังนั้น บุคคลใดๆ ที่แม้เป็นเด็ก พิกุล เช่น นู่นนวก ตาบอด หากมีความสามารถในการถ่ายทอดก็สามารถเป็นพยานได้
- (2) ต้องเป็นบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์²¹ กล่าวคือ เป็นบุคคลที่มีส่วนรู้เห็นในเหตุการณ์ที่จะสามารถพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ได้
- (3) ต้องเป็นพยานบุคคลที่มีได้เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่นๆ พยานบุคคลที่ได้มาต้องไม่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ²² เช่น พยานที่

¹⁹ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143(2) (ข)

²⁰ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95(1)

²¹ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 และมาตรา 226

²² โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226

ได้รับการว่าจ้างมาให้การ หรือพยานเท็จ รวมทั้งการให้คำมั่นสัญญา หรือการขู่ข่มขู่เพื่อให้บุคคลมาเป็นพยาน

หากพยานบุคคลนั้นเต็มใจที่จะสละเวลามาศาลซึ่งโดยมากมักจะเป็นตัวผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย พนักงานอัยการก็ไม่ต้องขอหมายเรียกพยานจากศาล เรียกว่า “พยานนำ”²³ แต่หากพยานบุคคลนั้นไม่เต็มใจมาศาล พนักงานอัยการก็จะระบุให้ศาลออกหมายเรียกพยานบุคคลนั้นมาศาลเพื่อเบิกความ²⁴ เรียกว่า “พยานหมาย” และเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106(3) ที่ให้ศาลกำหนดโทษที่พยานหมายจะได้รับในกรณีที่ไม่ไปตามหมายเรียกและเบิกความเท็จ จะเห็นได้ว่าพยานหมายนั้นมีหน้าที่ 3 ประการ คือ

- (1) การไปศาลตามกำหนดนัดในหมายเรียก
- (2) เบิกความ และ
- (3) เบิกความตามความจริง

หากพยานไม่ไปศาลตามหมายเรียก ก็จะมีผลความผิดฐานขัดขืนหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาศาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170²⁵

นอกจากพยานบุคคลมีหน้าที่ต้องไปศาลแล้วยังมีหน้าที่ต้องเบิกความต่อศาลอีกด้วยโดยหากพยานผู้นั้นไม่ยอมเบิกความก็จะมีผลความผิดฐานขัดขืนสั่งศาลให้เบิกความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 171²⁶ และการเบิกความนั้นจะต้องเบิกความตามความจริง มิฉะนั้นจะมี

²³ เข็มชัย ชูติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2547), น. 306.

²⁴ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106

²⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170 “ผู้ใดขัดขืนหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้ถ้อยคำ ให้มาเบิกความหรือให้ส่งทรัพย์หรือเอกสารใดในการพิจารณาคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

²⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 171 “ผู้ใดขัดขืนคำสั่งของศาลให้สาบาน ปฏิญาณ ให้ถ้อยคำหรือเบิกความ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ความผิดฐานเบิกความเท็จ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177²⁷ อย่างไรก็ตามกฎหมายได้บัญญัติยกเว้นให้พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือพระภิกษุและสามเณรในพระพุทธศาสนา แม้มาเป็นพยานแต่จะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใดๆ ก็ได้²⁸

2.3 ปัญหาในการค้นหาความจริงจากพยานบุคคลในชั้นศาล

เนื่องจากการมาเบิกความในฐานะพยานบุคคลถือว่าเป็นกิจการเฉพาะตัวจะแต่งตั้งตัวแทนหรือมอบหมายผู้อื่นไปเบิกความแทนไม่ได้ ดังนั้น เมื่อระบุนำบุคคลใดเป็นพยานไว้ในบัญชีระบุพยานจะนำบุคคลอื่นเข้าสืบแทนไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงการได้ความจริงจากพยานบุคคลกลับเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เช่น การไม่ได้พยานบุคคลไปเบิกความในศาล หรือพยานบุคคลเบิกความไม่ตรงกับความจริง ทั้งนี้ สาเหตุดังกล่าวอาจแบ่งออกได้เป็นสองประการได้แก่ สาเหตุจากธรรมชาติและสาเหตุที่เกิดจากมนุษย์

2.3.1 สาเหตุที่เกิดจากธรรมชาติ

อุปสรรคต่อการได้มาซึ่งความจริงจากพยานบุคคลซึ่งเกิดจากธรรมชาติได้แก่ การไม่ได้พยานบุคคลไปเบิกความเนื่องจากพยานบุคคลถึงแก่กรรมตามธรรมชาติหรือเจ็บป่วยจนไม่อาจไปศาลได้ หรือการที่พยานบุคคลหลงลืมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือเบิกความผิดจากความจริงโดยที่ไม่ได้ตั้งใจ หรือพยานเกิดความประหม่าในขณะที่เบิกความ²⁹ ซึ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและเป็นเรื่องสุดวิสัยที่จะป้องกันได้จึงไม่อยู่ในขอบเขตการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

²⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177 “ผู้ใดเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาลถ้าความเท็จนั้นเป็นข้อสำคัญในคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

²⁸ โปรคตุประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 115

²⁹ Mark Mackarel, Briefing Paper on Legal Issues and Witness Protection in Criminal Cases (Edinburgh: The Scottish Executive Central Research Unit, Department of Law University of Dundee, 2001), p. 5.

2.3.2 สาเหตุที่เกิดจากมนุษย์

อุปสรรคที่เกิดจากมนุษย์นั้นอาจเกิดจากบุคคลอื่น เช่น ผู้กระทำความผิด หรือญาติมิตรของผู้กระทำความผิด และยังรวมถึงตัวพยานเองด้วย โดยอุปสรรคของการได้มาซึ่งพยานบุคคลรูปแบบนี้อยู่ในขอบเขตการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยอาจแบ่งปัญหาที่เกิดออกได้ดังนี้

- (ก) ปัญหาที่เกิดจากการที่พยานบุคคลไม่ยอมไปศาล
- (ข) ปัญหาที่เกิดจากการที่พยานบุคคลไปศาลแต่ไม่ยอมเบิกความ
- (ค) ปัญหาที่เกิดจากการที่พยานบุคคลเบิกความเท็จ
- (ง) ปัญหาที่เกิดจากการตอบโต้พยานบุคคล

ทั้งนี้ปัญหาสามประการแรกนั้นอาจเกิดขึ้นจากการที่ตัวพยานบุคคลเต็มใจที่จะไม่ยอมไปเบิกความ ไม่เบิกความ หรือเบิกความเท็จเอง ทั้งนี้อาจเกิดขึ้นเนื่องจากไม่ต้องการเสียเวลา เห็นว่าไม่ใช่กิจธุระของตนหรือถูกชักจูง หรือได้รับอำิสสินจ้างก็ได้ ส่วนปัญหาประการสุดท้าย คือ การตอบโต้พยานบุคคลนั้นอาจจะทำให้พยานบุคคลเกิดความกลัวจนทำให้ไม่กล้าเบิกความถึงสิ่งที่จะเป็นผลร้ายต่อจำเลย โดยปัญหาทั้ง 4 ประการ ล้วนแต่กระทบถึงการได้ความจริงจากพยานบุคคลทั้งสิ้น

3. แนวคิดของการคุ้มครองการได้ความจริงจากพยานบุคคลในศาล

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนหน้าว่าการได้รับความจริงจากพยานบุคคลนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในการ “ค้นหาความจริง” อันเป็นหัวใจของการพิจารณาคดีอาญา อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติมักจะมีความพยายามบิดเบือนความจริงที่พยานจะทำการเบิกความอันอาจทำให้ผลของคดีเปลี่ยนแปลงไป ในบทนี้จึงจะทำการศึกษาถึงแนวคิดในการคุ้มครองการได้มาซึ่งความจริงจากพยานบุคคล

คำว่า “คุ้มครอง” หมายความว่า ป้องกันรักษา, ระวังรักษา, ปกป้องรักษา³⁰ ดังนั้นการคุ้มครองการได้ความจริงจากพยานบุคคลจึงหมายถึงความถึง การป้องกัน ระวัง หรือปกป้องรักษา กระบวนการให้ความจริงของพยานบุคคลจากบุคคลอื่นที่จะเข้ามายุ่งเหยิงจนทำให้ความจริงนั้นๆ บิดเบือนไป อย่างไรก็ตาม คำว่า “การคุ้มครองการได้ความจริงจากพยานบุคคล” นั้นกว้างกว่าคำว่า “การคุ้มครองพยานบุคคล” ซึ่งมุ่งหมายความเพียงแต่เฉพาะการคุ้มครองพยานบุคคลจากการ

³⁰ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.

ถูกข่มขู่หรือข่มขืนใจหรืออาจจะขยายไปถึงการกระทำที่เป็นการตอบโต้หรือแก้แค้นพยานบุคคล เนื่องจากพยานผู้นั้นไปให้การหรือเบิกความอันเป็นการทำให้ “ไม่ได้ความจริง” ประการหนึ่งเท่านั้น หากแต่การคุ้มครองการได้ความจริงจากพยานบุคคลนี้ยังรวมไปถึงการทำให้ไม่ได้รับความจริงโดยการชักจูงหรือให้อามิสสินจ้างอีกด้วย

3.1 รูปแบบของการยุ่งเหยิงกับพยานบุคคล

การยุ่งเหยิงกับพยานบุคคลอาจจะปรากฏได้ในรูปแบบดังต่อไปนี้

3.1.1 การชักจูงพยานบุคคล

การชักจูงหรือจูงใจพยานบุคคลหมายความว่า การชักนำหรือเกลี้ยกล่อมให้พยานบุคคล กระทำตามที่ถูกชักนำหรือเกลี้ยกล่อมนั้น ดังนั้นการชักจูงหรือจูงใจจึงถือเป็นวิธีการหนึ่งที่จะอาจกระทบต่อการได้ความจริงที่พยานบุคคลจะเบิกความ ทั้งนี้การชักจูงหรือจูงใจนั้นอาจกระทำได้ โดยการจ้าง วาน หรือเกลี้ยกล่อม ฯลฯ ก็ได้

3.1.2 การข่มขู่คุกคามพยานบุคคล

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่บุคคลไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานรวมทั้งการมีบทบาทในฐานะพยานบุคคลในคดีอาญา คือ ความหวาดกลัวภัยอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินของตนเองและบุคคลที่ใกล้ชิดซึ่งพบว่าความหวาดกลัวภัยอันตรายดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากปัจจัยที่เกิดจากสภาพภายใน ความหวาดกลัวในกรณีนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึก ประสบการณ์ และทัศนคติของแต่ละบุคคล อาจเกิดจากความวิตกกังวล ความรู้สึกไม่ปลอดภัย ซึ่งอาจจะรู้สึกทั้งๆ ที่ยังไม่มีภัยอันตรายใดๆ และปัจจัยที่เกิดจากสภาพภายนอก คือ ความหวาดกลัวจากการกระทำของบุคคลอื่น เช่น การถูกคุกคาม การข่มขู่ โดยมีเจตนาให้เกิดผลต่อการเบิกความ

การข่มขู่คุกคาม (Intimidation) หมายความว่า การข่มขู่ การบังคับ การใช้กำลังโดยมิชอบ ด้วยกฎหมาย การทำให้เกิดความหวาดกลัว รวมทั้งการพยายาม การทำให้เกิดความกลัวจะเกิดอันตรายกับร่างกาย โดยการคุกคามมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้³¹

(ก) การคุกคามแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ การคุกคามด้านสวัสดิภาพทางร่างกาย (Treat of Physical Harm) หรือคุกคามทางเศรษฐกิจ (Treat of Economic) หรือการคุกคามความก้าวหน้าในอนาคต (Prospects of Advancement)

(ข) การคุกคามแยกประเภทโดยผู้กระทำความผิดออกได้เป็น 3 ประเภท คือ ตัวบุคคล องค์การอาชญากรรมหรือกลุ่มผู้ก่อการร้าย และผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือทหาร

(ค) ภัยหรือภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นโดยลักษณะที่เป็นการข่มขู่โดยชัดเจนหรืออันตรายที่อาจแฝงมาเพราะผู้ต้องสงสัยหรือกลุ่มบุคคลรู้จักว่าเป็นผู้นำจะอันตราย เช่น ทหาร ตำรวจ หรือกลุ่มอาชญากร

(ง) การคุกคามจะมีเป้าหมายที่สำคัญคือ บุคคลหรือเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือบุคคลที่คาดว่าจะเป็พยาน (Prospective Witness) ทั้งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการสะกดและปลอบภัยในการคุกคามพยานบุคคลมากกว่าที่จะคุกคามเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งทั้งนี้การป้องกันไม่ให้พยานของอีกฝ่ายหนึ่งมาให้การจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการนำพยานมาเบิกความเท็จ³²

คำพิพากษาฎีกาที่ 1093/2540 แม้การเป็นพยานจะเป็นการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดีก็ตาม แต่บางครั้งพยานอาจไม่ต้องการเข้ามาเกี่ยวข้องในคดี แม้นจะเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ก็ตาม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเกิดความกลัว หรือเห็นว่าไม่ได้ประโยชน์อะไร กลับจะนำภัยมาถึงตนและครอบครัว ก็เป็นได้ ยิ่งผู้ตายเป็นคนต่างท้องถิ่น ส่วนจำเลยเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันและขณะนั้นยังจับคนร้ายไม่ได้อีกด้วย ในวันเกิดเหตุเจ้าพนักงานตำรวจพบ ท. สอบถามแล้วแต่ไม่ยอมให้การ มีลักษณะท่าทางกลัว จึงนำเชื่อว่าที่ ท. ไม่ยอมระบุชื่อจำเลยว่าเป็นคนร้ายและที่บอกคนร้าย 2 คน เคยเห็นหน้ามาก่อน ถ้าเห็นอีกจำได้นั้น คงมิใช่เพราะ ท. ไม่รู้จักคนร้าย แต่เป็นเพราะกลัวว่าหากระบุชื่อ

³¹ สุทธิพล ทวีชัยการ, “การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย”, รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ระยะที่ 2, เล่ม 12 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), น. 10.

³² เพิ่งอ้าง.

คนร้ายไป อาจจะนำภัยมาถึงตนหรือครอบครัวมากกว่า ดังนั้น การที่ ท. ไม่ระบุชื่อคนร้ายในวันเกิดเหตุจึงหาใช่ข้อพิรุณอันจะทำให้หน้าหนักคำเบิกความของ ท. ที่ยืนยันว่าจำเลยกับ อ. เป็นคนร้ายเสียไปไม่ เมื่อรับฟังประกอบกับพฤติการณ์ที่ จ. พบเห็นจำเลยกับพวกก่อนและหลังเกิดเหตุและพฤติการณ์ที่พันตำรวจโท ว. สืบทราบจำเลยกับพวกเป็นคนร้าย จนยึดรถจักรยานยนต์ของโจทก์ได้ และรายงานต่อผู้บังคับบัญชา พยานของโจทก์มีน้ำหนักมั่นคงรับฟังได้ปราศจากข้อสงสัย

จากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับดังกล่าวเห็นได้ว่าศาลได้เห็นและเข้าใจถึงสภาพปัญหาที่พยานบุคคลมักจะไม่ให้ความมือในการมาให้การ แม้จะเป็นหน้าที่ของพลเมืองดีก็ตาม ทั้งนี้เพราะพยานเหล่านั้นอาจถูกข่มขู่นั่นเอง

3.1.4 การตอบโต้พยานบุคคล

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน การตอบโต้ หมายความว่า “การโต้กลับไป ตอบแทนการกระทำของฝ่ายตรงข้าม แก่แค้น” ดังนั้น การตอบโต้พยานบุคคลจึงน่าจะหมายความถึงการกระทำต่อพยานบุคคลเพื่อตอบแทนหรือแก้แค้นการที่พยานบุคคลไปเบิกความนั่นเอง อย่างไรก็ตามการกระทำอันเป็นการตอบโต้พยานบุคคลนั้นอาจจะไม่ได้เป็นการกระทำต่อเนื้อตัวของพยานเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงการกระทำอื่นๆ เช่น การไล่พยานออกจากงาน เป็นต้น และหมายความรวมถึงการกระทำต่อบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์กับพยาน เนื่องจากที่พยานคนนั้นได้ไปเบิกความด้วย ทั้งนี้ การที่พยานบุคคลกลัวจะถูกตอบโต้ตัวเองย่อมส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่เป็นพยานไม่ต่างอะไรจากการข่มขู่พยานบุคคลก่อนเบิกความเลย³³

³³ Abraham Maslow (1908-1970) ได้ศึกษาถึงความต้องการของมนุษย์เป็นลำดับขั้น (Hierarchy of Needs) ได้แก่ ขั้นที่ 1 ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) คือ ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and Security Needs) คือความต้องการที่จะมีชีวิตในหน้าที่การงานที่มั่นคงและมีความปลอดภัย ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม/สังคม (Love and Belonging Needs) มนุษย์เมื่อเข้าไปอยู่ในกลุ่มใดก็ต้องการให้ตนเป็นที่รักและยอมรับในกลุ่ม/สังคมของตน ขั้นที่ 4 ความต้องการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (Self -Esteem Needs) เป็นความต้องการในลำดับต่อมา ซึ่งความต้องการในขั้นนี้ถ้าได้รับจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองเป็นอย่างมาก และขั้นที่ 5 ความต้องการในการเข้าใจ

3.1.5 การยุ่งเหยิงกับพยานบุคคลรูปแบบอื่น

นอกเหนือจากการชักจูงพยานบุคคล การข่มขู่คุกคามพยานบุคคล และการตอบโต้พยานบุคคลซึ่งผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาฐานใดฐานหนึ่งอย่างน้อยก็คือความผิดต่อเสรีภาพหรือความผิดต่อกระบวนการยุติธรรมแล้ว การกระทำบางอย่างต่อพยานบุคคลเพื่อให้ไม่สามารถเบิกความได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือไม่สามารถเบิกความได้ตามจริงโดยที่ผู้กระทำไม่จำเป็นต้องมีความรับผิดชอบอาญาก็อาจมีได้ เช่น แกล้งติดต่อกับพยานจนพยานเกิดความสับสนจนไม่อาจเบิกความได้ตามจริง หรือให้ข้อมูลที่เบี่ยงเบนพยานจนพยานเบิกความอย่างไม่น่าเชื่อถือ เป็นต้น

การกระทำบางอย่างอาจจะไม่รุนแรงถึงขั้นที่ทำให้พยานเกิดอันตรายต่อจิตใจ แต่ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของพยาน เช่น ทำให้เกิดความหวาดระแวงได้ อาทิ การเฝ้าติดตามและข่มขู่พยาน (Stalking) ซึ่งแม้จะยังไม่มีกรกระทำต่อเนื้อตัวของพยาน แต่ก็จะทำให้พยานซึ่งตกเป็นเหยื่อถูกรบกวน หรือไม่ได้รับความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน³⁴ เพื่อให้พยานคนนั้นไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในฐานะพยานของตนเอง

นอกจากนั้น การกระทำบางประการอาจส่งผลกระทบต่อการเบิกความของพยานอย่างคาดไม่ถึง อาทิ การให้เงินแก่ผู้เสียหายเป็นจำนวนเกินกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างมากเพื่อให้ผู้เสียหายและพยานเกิดความรู้สึกเห็นใจผู้กระทำ ความผิดและเบิกความไม่เต็มที่จนศาลพิพากษายกฟ้อง ดังนี้ พิจารณาได้ว่าการกระทำดังกล่าวแม้จะมีผลต่อการเบิกความของพยาน แต่ก็มีใช้การยุ่งเหยิงกับพยานบุคคลโดยตรง เนื่องจากมิได้เป็นการ “ชักจูง” พยานบุคคลโดยตรงแต่อย่างไรอย่างใดก็ดี สำหรับตัวผู้เสียหายซึ่งรับเงินของผู้กระทำ ความผิดแล้วเบิกความอย่างไม่เป็นน้ำหนักร เพื่อให้ผู้กระทำ ความผิดไม่ต้องรับโทษยอมเป็นการทำลายกระบวนการยุติธรรมรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะยิ่งคดีนั้นเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ดังนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงบัญญัติว่าการ

และรู้จักตนเอง (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงของมนุษย์ มีน้อยคนที่จะมาถึงความต้องการในขั้นนี้ได้

ดังนั้น ถ้าความต้องการลำดับแรก คือ ความปลอดภัยทางชีวิตและร่างกายไม่ได้รับการตอบสนอง กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่พยานรู้สึกว่าไม่ได้รับความปลอดภัยในชีวิต เขาก็จะไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานเช่นกัน

³⁴ วิจิตรา เลิศศิริกิจ, “ความผิดฐานเฝ้าติดตามและข่มขู่,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น. 15.

กระทำเช่นนี้เป็นความผิดฐานรับค่าตอบแทนเป็นการแลกเปลี่ยนในการไม่ดำเนินคดีหรือไม่ช่วยเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด (Compounding a Crime)³⁵

ประการสุดท้าย การกระทำบางอย่างของผู้มีวิชาชีพทางกฎหมายเองก็อาจถือได้ว่าเป็นการยุ่งเหยิงกับพยานบุคคลด้วย แม้จะเป็นเรื่องที่ได้ปกติ ได้แก่ การกระทำที่เป็นการสอนพยานโดยมิชอบโดยเฉพาะพนักงานอัยการและทนายความที่มีความรู้ทางกฎหมายเป็นอย่างดีทำให้สามารถยุ่งเหยิงพยานได้อย่างไม่ผิดกฎหมายหรือผิดกฎหมายแต่ไม่สามารถลงโทษได้นั่นเอง

โดยปกติของการประกอบวิชาชีพนักกฎหมายนั้น การเตรียมตัวสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญซึ่งอาจส่งผลถึงขั้นแพ้ชนะในคดี อย่างไรก็ตามการตระเตรียมพยานหลักฐานบางกรณีนั้นสุ่มเสี่ยงที่จะทำให้นักกฎหมายมีความรับผิดชอบ เช่น ความผิดฐานใช้ให้ผู้อื่นเบิกความเท็จ หรือทำพยานหลักฐานเท็จในคดีอาญา เป็นต้น โดยเฉพาะการตระเตรียมพยานที่เข้าข่ายเป็นการสอนพยานโดยมิชอบ

การตระเตรียมพยานให้เบิกความกับการสอนพยานโดยมิชอบให้การอย่างไม่เหมาะสมนั้นแตกต่างกัน ซึ่งการตระเตรียมพยานเป็นสิ่งที่ยอมรับได้เนื่องจากถือได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ประการหนึ่งนั่นเอง แต่พนักงานอัยการหรือทนายความบางคนกลับกระทำการเกินเลยกว่านั้น เช่น อาจจะไปขนาดชักจูงพยานให้เบิกความเท็จหรือไม่ตรงกับความจริง โดยวิธีการในการสอนพยานโดยมิชอบส่วนใหญ่จะมีลักษณะการดำเนินการดังต่อไปนี้³⁶

(ก) ทำให้คำให้การน่าเชื่อถือโดยอาจจะกำจัดความไม่ลงรอยกันของคำให้การ ซึ่งในบางกรณีอาจจะถึงขั้นเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงสำคัญในคดี เช่น คดี *Kyles v. Whitley*³⁷ นาย Isaac Smallwood ประจักษ์พยานปากสำคัญในคดีนี้เบิกความต่อหน้าลูกขุนว่าตนเองเห็นเหตุการณ์ฆาตกรรมโดยเห็นนาย Kyles พกปืนขนาด .32 กระบอกเล็กสีดำไว้ในกระเป๋าขวา และยิงผู้เสียหายแล้วขับรถหนีไป ซึ่งในคดีนี้พนักงานอัยการได้แถลงต่อลูกขุนอีกว่า “พวกท่านเคยเจอพยานที่ดีกว่านี้หรือไม่” อย่างไรก็ตามในคดีนี้ปรากฏว่า นาย Kyles พยานคนดังกล่าวเคยให้การ

³⁵ โปรตดู เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายอาญา (Criminal Law) และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Law) พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดจักรีราชการพิมพ์, 2548), น. 17.

³⁶ Bennett L. Gershman, “Witness Coaching by Prosecutors”, *Cardozo Law Review*, February, 2002, pp. 2-4.

³⁷ 514 U.S. 419 (1995).

ต่อตำรวจภายหลังจากการเกิดเหตุว่าตนเองไม่ได้เห็นการฆาตกรรม และก็ไม่เห็นคนร้ายที่อยู่นอก
รถของผู้เสียหาย แต่เห็นคนร้ายขับรถผ่านหน้าตนเองไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าข้อเท็จจริง
ในคดีนี้ถูกปรับแต่งจากพนักงานอัยการนั่นเอง

(ข) หลีกเลี่ยงข้อเท็จจริงที่อาจทำให้ยุ่งยาก หรือทำให้รูปคดีของตนเองอ่อนลง เช่น
พยายามไม่พูดถึงประเด็นนั้นๆ หรือให้พยานตอบคำถามนั้นๆ ว่า “ไม่รู้” หรือ “ไม่ทราบ” เป็นต้น ใน
คดี *Alcorta v. Texas*³⁸ เป็นคดีซึ่งจำเลยใช้มีดแทงภริยาของตนเองตายเนื่องจากภริยามีชู้ ซึ่งใน
คดีนี้มีนาย Castelleja ซึ่งเป็นชายชู้ของผู้ตายเป็นพยานเพียงคนเดียวซึ่งให้การว่าตนเองและ
ผู้ตายเป็นมีความสัมพันธ์เป็นเพื่อนกันเท่านั้น และในวันเกิดเหตุตนเองเพียงแต่ขับรถไปส่งผู้ตาย
เท่านั้น อย่างไรก็ตามปรากฏข้อเท็จจริงว่า นาย Castelleja ให้การแก่พนักงานอัยการว่าตนเองร่วม
ประเวณีกับผู้ตายก่อนเกิดเหตุ แต่พนักงานอัยการแนะนำว่าไม่ควรกล่าวถึงเรื่องนี้เพราะจะเป็นข้อ
ต่อสู้ในเรื่องมูลเหตุจูงใจของจำเลยในการกระทำความผิด แต่หากถูกถามถึงประเด็นนี้โดยตรงก็ให้
ตอบไปตามจริง ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการแนะนำดังกล่าวไม่ได้ทำให้พนักงานอัยการมีความผิดฐานใช้
ให้เบิกความเท็จแต่อย่างไร และ

(ค) ปกปิดพยานหลักฐานที่จะเป็นผลร้ายแก่ฝ่ายตนเอง ในคดี *Walker v. City of New York*³⁹
ซึ่งพนักงานอัยการแนะนำให้พยานคนหนึ่งของตนเองเบิกความเท็จเพื่อปกปิดข้อมูลที่จะทำ
ให้คำเบิกความมีความน่าเชื่อถือน้อยลง กล่าวคือ ในคดีนี้พยานเบิกความว่าเห็นจำเลยทั้งสองคน
ร่วมกันปล้นรถบรรทุกและฆ่าคนขับรถตาย แต่พนักงานอัยการกลับมีข้อมูลว่าจำเลยทั้งสองนั้นไม่
อาจมาร่วมกระทำความผิดได้ เนื่องจากเวลาเกิดเหตุจำเลยทั้งสองยังต้องรับโทษจำคุกอยู่ใน
เรือนจำ แต่พนักงานอัยการไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลนี้ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในประมวลจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายของเนติบัณฑิตยสภาแห่ง
สหรัฐอเมริกา ข้อ 3.3(a) (3) “นักกฎหมายจะต้องไม่นำเสนอพยานหลักฐานที่ตนเองรู้ว่าเป็น
พยานหลักฐานเท็จ⁴⁰” หรือ ข้อ 3.4 (b)⁴¹ “นักกฎหมายจะต้องไม่บิดเบือนพยานหลักฐาน แนะนำ
หรือช่วยเหลือพยานในการเบิกความเท็จ หรือเสนอสิ่งจูงใจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายให้แก่พยาน”

³⁸ 355 U.S. 28 (1957).

³⁹ 974 F.2d 293 (2d Cir. 1992).

⁴⁰ American Bar Association Model Rules of Professional Conduct (2002
edition) Rule 3.3 (a) “A lawyer shall not knowingly... (3) offer evidence that the lawyer
knows to be false”

จะเห็นได้ว่าการสอนพยานโดยมิชอบนั้นนอกจากจะทำให้ผู้กระทำซึ่งมักจะเป็นนักกฎหมายมีความรับผิดชอบแล้ว การกระทำดังกล่าวยังผิดจริยธรรมนักกฎหมายอีกด้วย ทั้งนี้ การเตรียมพยานที่ชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่⁴²

1. การบอกให้พยานพูดความจริง กล่าวคือ พูดสิ่งที่พยานรู้ ไม่ใช่สิ่งที่คิดว่ารู้หรือคิดว่าบุคคลอื่นรู้
2. วางตัวเป็นกลาง กล่าวคือ อย่างนำคำพูดหรือความคิดของตนเองไปให้พยานพูด
3. อธิบายถึงกระบวนการในศาล เช่น ตำแหน่งของที่นั่ง หรือลำดับของการเข้าเบิกความเป็นต้น
4. ฝึกซ้อมการตอบการซักถาม
5. ทำให้คำให้การน่าเชื่อถือโดยประกอบกับพยานหลักฐานอื่น
6. ฝึกซ้อมการตอบคำถามค้าน

การสอนพยานโดยมิชอบนั้นถือได้ว่าเป็นวิถีทางในการชนะคดีที่สกปรก แต่เนื่องจากการเสียมสอนพยานนี้มักจะกระทำอย่างลับๆ ดังนั้นจึงไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้และหากได้มีการเตรียมการกันมาอย่างดีแล้ว การถามค้านของฝ่ายตรงข้ามก็ไม่อาจทำให้ความจริงที่ว่ามีการเสียมสอนพยานนี้ปรากฏขึ้นได้⁴³ ดังนั้นจึงต้องขึ้นอยู่กับตัวนักกฎหมายเองที่จะหลีกเลี่ยงการกระทำดังกล่าว โดยในคดี Eldridge 1880⁴⁴ ศาลของประเทศอังกฤษเคยกล่าวไว้ว่า “หน้าที่ของนักกฎหมายคือการตามหาข้อเท็จจริงที่หายไปของพยาน ไม่ใช่การเติมข้อเท็จจริงใหม่ลงไป และคือการรับทราบพยานรู้อะไร ไม่ใช่บอกว่าอะไรคือสิ่งที่พยานควรรู้”

กล่าวโดยสรุปการสอนพยานโดยมิชอบแตกต่างจากการซักซ้อมหรือเตรียมพยาน กล่าวคือ การซักซ้อมหรือเตรียมพยานเป็นการอธิบายขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาและทบทวนความทรงจำที่ได้ให้ไว้ในชั้นสอบสวนหรือในความทรงจำของคนที่เป็นพยาน แต่การสอน

⁴¹ American Bar Association Model Rules of Professional Conduct (2002 edition) Rule 3.4 (b)⁴¹ "A lawyer shall not ... falsify evidence, counsel or assist a witness to testify falsely, or offer an inducement to a witness that is prohibited by law"

⁴² Bennett L. Gershman, *supra* Note 36, pp. 9-10.

⁴³ *Ibid*, p. 12.

⁴⁴ Eldridge, 82 N.Y. 161, 171 (1880).

พยานโดยมิชอบเป็นการแนะนำให้พยานเบิกความในสิ่งที่พยานอาจไม่ได้ให้การตามใจสมัครจึงขัดต่อกฎหมาย แต่จึงสามารถทำได้โดยชอบ

การป้องกันไม่ให้พยานบุคคลถูกยุ่งเหยิงถือเป็นสิ่งที่สังคมหรือรัฐจะต้องให้แก่พยานในฐานะที่เขาทำหน้าที่เป็นพยานโดยสิทธิที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งของพยานบุคคลคือ สิทธิที่จะให้การโดยสมบูรณ์ปราศจากการขัดขวางโดยมิชอบไม่ว่าในรูปแบบใด⁴⁵ และการให้ความสำคัญกับพยานบุคคลจึงถือเป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) หรือพยานสำคัญในคดี (Material Witness) ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม และเป็นการคุ้มครองเพื่อรักษาสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะได้รับความปลอดภัยอีกด้วย ดังนั้น การข่มขู่ การคุกคาม การประทุษร้าย หรือการขัดขวางด้วยวิธีการใดๆ นอกจากจะเป็นความผิดอาญาแล้ว ยังเป็นความผิดต่อกระบวนการยุติธรรมด้วย (Obstruction of Justice)

3.2 แนวคิดในการป้องกันไม่ให้พยานบุคคลถูกยุ่งเหยิง

3.2.1 มาตรการในการสืบพยานล่วงหน้า

การสืบพยานล่วงหน้านั้นเป็นมาตรการหนึ่งที่จะทำให้พยานบุคคลให้ความจริงก่อนที่จะถูกซักจูงหรือข่มขู่ ซึ่งในประเทศไทยได้มีการกำหนดให้สามารถสืบพยานล่วงหน้าได้ใน 2 ช่วงเวลา ได้แก่

(ก) การสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องต่อศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ บัญญัติว่า “ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้าพนักงานอัยการโดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุม

⁴⁵ สุทธิพล ทวีชัยการ, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 31, น. 7-8.

อยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้ต้องหามาศาล หากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิกตัวผู้ต้องหาไป

เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นนั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในกรณีนี้ ผู้ต้องหาจะซักค้านหรือตั้งทนายความซักค้านพยานนั้นด้วยก็ได้ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหานั้นถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งหากมีการฟ้องคดีจะเป็นคดีซึ่งศาลจะต้องตั้งทนายความให้หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตามมาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยานดังกล่าว ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ในกรณีที่ศาลต้องตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่าตั้งทนายความให้ทันทีให้ตั้งทนายความให้และดำเนินการสืบพยานนั้นทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันทีหรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายความได้ทันที ก็ให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทน

คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้ว ก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหา ถ้าต่อมาผู้ต้องหานั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำความผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหานั้นจะยื่นคำร้องต่อศาลโดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้นและแจ้งให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ ในการสืบพยานดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะซักค้านพยานนั้นได้ และให้นำความในวรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลมให้นำบทบัญญัติในมาตรา 172 ตรี มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี”

มาตรา 237 ทวิ นี้ เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจทั้งฝ่ายพนักงานอัยการและฝ่ายผู้ต้องหาที่จะยื่นคำร้องต่อศาลให้มีการสืบพยานของตนเองก่อนที่จะมีการฟ้องคดีต่อศาล เมื่อปรากฏว่ามีเหตุดังต่อไปนี้⁴⁶

1. เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือ
2. มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือ
3. มีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานหลักฐานนั้นมาสืบในภายหน้า

การสืบพยานล่วงหน้าตามมาตรา 237 ทวิ นี้ กฎหมายกำหนดให้ศาลพยายามนำกระบวนการพิจารณาในชั้นพิจารณามาใช้บังคับแก่วิธีการสืบพยานล่วงหน้าให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้⁴⁷ เช่น การกำหนดให้ต้องมีทนายความ การกำหนดให้พนักงานอัยการต้องนำตัวผู้ต้องหามาศาล หรือให้ศาลเบิกตัวมาเพื่อทำการสืบพยานล่วงหน้าต่อหน้าผู้ต้องหา เป็นต้น

(ข) การสืบพยานล่วงหน้าหลังฟ้องคดีต่อศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 บัญญัติว่า “ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั่นเอง หรือพยานหลักฐานนั้นเป็นบันทึกคำให้การของพยานหลังจากนั้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งเสร็จแล้วให้ศาลกำหนดวันสืบพยาน และแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ในกรณีที่โจทก์ไม่มาศาลในวันตรวจพยานหลักฐานให้นำบทบัญญัติมาตรา 166 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

⁴⁶ ธาณิศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2551), น. 382.

⁴⁷ เฟิงอ้าง, น. 386.

ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้”

การสืบพยานล่วงหน้าหลังฟ้องคดีต่อศาล ตามมาตรา 173/2 นี้ เป็นกรณีการสืบพยานหลักฐานก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยานโดยต้องมีเหตุ ได้แก่ “ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม” โดยศาลเห็นหรือคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอ อย่างไรก็ตามการสืบพยานล่วงหน้าตามมาตรา 173/2 นี้ไม่จำกัดเฉพาะพยานบุคคลเท่านั้น แต่หมายรวมถึงพยานหลักฐานทุกชนิด

3.2.2 มาตรการในการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองพยานนั้นบางประเทศก็มีการบัญญัติกฎหมายโดยเฉพาะเพื่อคุ้มครองพยาน เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มมีการคุ้มครองพยานอย่างจริงจังในช่วงปี ค.ศ. 1971⁴⁸ จนต่อมาได้มีการบัญญัติไว้ใน United States Code (USC) Title 18 Part II Chapter 224 โดยมีการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองพยาน เช่น การจัดหาเอกสารที่เหมาะสมที่สามารถกำหนดชื่อนามสกุล รูปพรรณสัณฐาน หรือหลักฐานใหม่ของผู้คนนั้น การจัดหาที่อยู่ให้ การจัดเงินเลี้ยงชีพในจำนวนและเป็นเวลาตามกฎหมายที่อัยการสูงสุดกำหนด หรือการให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

ประเทศออสเตรเลียก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีการบัญญัติมาตรการในการคุ้มครองพยานเอาไว้โดยเฉพาะ ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน (Witness Protection Act 1994) ซึ่งบัญญัติครอบคลุมรายละเอียดเกี่ยวกับผู้รับผิดชอบ การจัดตั้งโครงการการคุ้มครองพยานแห่งชาติ คุณสมบัติ สิทธิ และหน้าที่ของพยานที่เข้าร่วมโครงการ ข้อมูลที่เปิดเผยและข้อมูลที่ไม่เปิดเผย การจัดทำบันทึกความเข้าใจ บทกำหนดโทษ เป็นต้น⁴⁹

อย่างไรก็ตามในบางประเทศก็ได้มีกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยเฉพาะ เช่น ประเทศเยอรมันไม่ได้มีกฎหมายเรื่องการคุ้มครองพยานโดยเฉพาะ แต่ได้มีการกำหนดไว้ใน

⁴⁸ สุทธิพล ทวีชัยการ, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 31, น. 101.

⁴⁹ เฟิ่งอ้าง, น. 111.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ มาตรา 68(3) และกฎหมายตำรวจ⁵⁰ นอกจากนั้นประเทศญี่ปุ่นก็ได้มีโครงการคุ้มครองพยานไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นกัน⁵¹

สำหรับประเทศไทยนั้นได้มีการกำหนดการคุ้มครองพยานเอาไว้ในกฎหมายเฉพาะ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยแบ่งมาตรการคุ้มครองพยานออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ มาตรการทั่วไป⁵² โดยจัดให้พยานได้รับความปลอดภัยโดยวิธีการต่างๆ ไป เช่น ให้เจ้าหน้าที่ติดตามดูแลพยาน หรือจัดหาที่พักชั่วคราวให้แก่พยาน เป็นต้น และมาตรการพิเศษ ซึ่งใช้ในกรณีที่พยานเป็นพยานในคดีสำคัญและตกอยู่ในอันตรายร้ายแรง โดยใช้วิธีย้ายที่อยู่ให้แก่พยาน หรือดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการเปลี่ยนชื่อ ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น⁵³ ทั้งนี้การคุ้มครองพยานนี้ดำเนินการโดยสำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

3.2.3 มาตรการในการสืบพยานโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสาม บัญญัติว่า “ในการสืบพยาน เมื่อได้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยานหรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยแล้วจะดำเนินการโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ซึ่งอาจกระทำโดยการใช้อุปกรณ์วงจรปิด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้”

มาตรการการสืบพยานโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลยนี้เป็นมาตรการใหม่ที่เพิ่งนำมาใช้ตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551 โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ในการสืบพยาน เมื่อศาลได้พิเคราะห์ถึง
 - (ก) เพศ
 - (ข) อายุ

⁵⁰ เพิ่งอ้าง, น. 110.

⁵¹ เพิ่งอ้าง, น. 114.

⁵² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6 และ 7

⁵³ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10

- (ค) สุานะ
 - (ง) สุขภาพอนามัย
 - (จ) ภาวะแห่งจิตของพยาน หรือ
 - (ฉ) ความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลย
2. ศาลอาจดำเนินการสืบพยานโดยที่ไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรง โดยการใช้
- (ก) โทรทัศน์วงจรปิด
 - (ข) สื่ออิเล็กทรอนิกส์
 - (ค) วิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา
3. นอกจากนั้นศาลจะให้สอบถามผ่านบุคคลดังต่อไปนี้ก็ได้
- (ก) นักจิตวิทยา
 - (ข) นักสังคมสงเคราะห์ หรือ
 - (ค) บุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจ

จะเห็นได้ว่ามาตรการสืบพยานโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลยนั้นส่วนหนึ่งเป็นการป้องกันไม่ให้พยานถูกข่มขู่ในศาลนั่นเอง ทั้งนี้ เนื่องจากพยานบางคนเมื่อผ่านพ้นเหตุการณ์เลวร้ายมาแล้ว สภาพจิตใจจะอ่อนแอกว่าบุคคลทั่วไปและเมื่อต้องมาเผชิญหน้ากับคนร้ายอีกครั้งก็อาจจะทำให้ไม่สามารถเบิกความได้อย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นได้

3.2.4 การกำหนดฐานความผิดเฉพาะต่อบุคคลที่ยุ่งเหยิงกับพยานบุคคล

กระบวนการสืบพยานล่วงหน้าและการคุ้มครองพยานบุคคลนั้นเป็นมาตรการที่ “เพิ่มโอกาส” ในการได้ความจริงจากพยานบุคคลให้มากขึ้น ซึ่งในทางกลับกันก็เป็นการ “ลดโอกาส” ที่จะมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่จะเข้ามายุ่งเหยิงกับพยานบุคคลเพื่อให้การให้ความจริงนั้นเปลี่ยนแปลงไป การใช้มาตรการทางอาญาต่อบุคคลที่ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานนั้นถือเป็นอีกมาตรการหนึ่งในการคุ้มครองกระบวนการได้ความจริงจากพยานบุคคล กล่าวคือ เป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการที่ผู้กระทำอาจต้องรับโทษทางอาญาให้มากขึ้น ทั้งนี้ แนวความคิดและลักษณะของฐานความผิดรวมถึงการปรับใช้ฐานความผิดเหล่านี้ทั้งของต่างประเทศและประเทศไทย โดยจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป